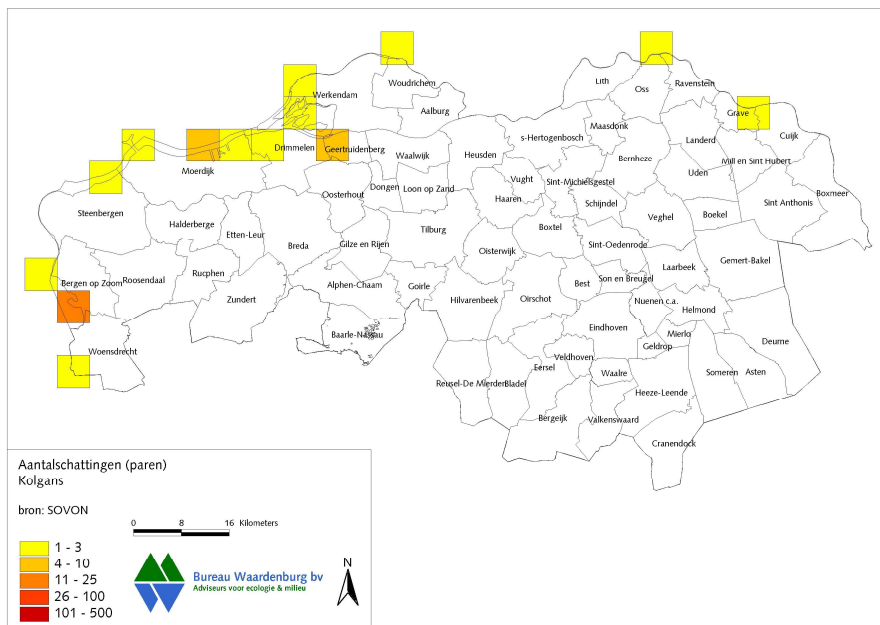


2D-2 Ganzen: in de zomerperiode

D2.1 Verspreiding, aantalontwikkeling en leefwijze

D2.1.1 Kolgans *Anser albifrons*

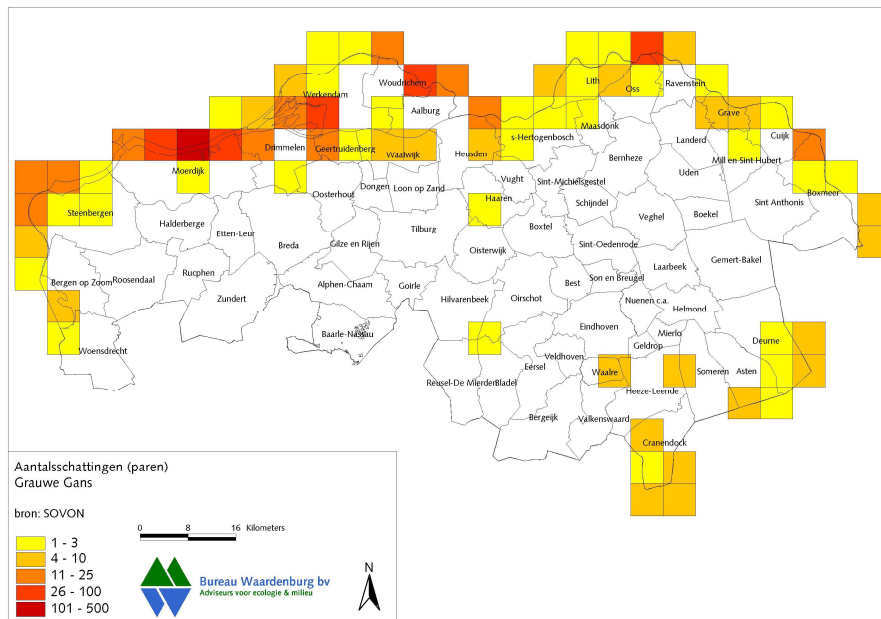
Als broedvogel komen kolgans slechts in geringe aantallen voor in Noord-Brabant. Volgens de gegevens van SOVON broedden er in de periode 1998-2000 naar schatting 30 tot 40 paren in Noord-Brabant in de Delta en het rivierengebied (figuur D2.1). Voor de toekomst is een verdere uitbreiding van het aantal broedvogels aannemelijk, aangezien voedsel en nestgelegenheid in voldoende mate aanwezig zijn. Tijdens de voorjaarstelling door een aantal wildbeheereenheden zijn in 2005 ruim 1.100 dieren waargenomen waaronder 14 broedparen.



Figuur D2.1 Schattingen aantal broedparen kolgans in Noord-Brabant in 1998-2000 (Bron: Sovon).

D2.1.2 Grauwe gans *Anser anser*

De grauwe gans is momenteel in de natte delen van Noord-Brabant, zoals in de rest van Nederland, veelal een gewone broedvogel (zie figuur D2.2). Met name het rivierengebied en het Deltagebied zijn grotendeels bezet. Op de hogere zandgronden zijn grauwe gans nog schaarse broedvogels van vennen, afgravingen en andere plassen. Volgens de gegevens van SOVON broedden er in de periode 1998-2000 naar schatting 400 tot 450 paren in Noord-Brabant. Geïndexeerde trendgegevens van SOVON laten zien dat de grauwe gans zowel in agrarisch gebied als in natuurgebied sterk is toegenomen. In agrarisch gebied is de toename het sterkst. De trends zijn significant (data SOVON). Voor de toekomst is een verdere uitbreiding van het aantal broedvogels aannemelijk, aangezien voedsel en nestgelegenheid in voldoende mate aanwezig zijn. Door wildbeheereenheden zijn tijdens de voorjaarstelling van 2005 tenminste 10.100 dieren waargenomen waarvan 288 broedparen.



Figuur D2.2 Schattingen aantal broedparen grauwe ganzen in Noord-Brabant in 1998-2000 (Bron: Sovon).

D2.1.3 Canadese gans *Branta canadensis*

De Canadese gans is afkomstig uit Noord-Amerika en heeft zich de laatste decennia vanuit gevangenschap in ons land gevestigd. De vogels in Nederland zijn standvogels. Het zwaartepunt van de verspreiding van de Canadese gans ligt in Zuid-Holland en Noord-Brabant. Belangrijke broedgebieden in Noord-Brabant liggen in de Brabantse Wal, de omgeving van Gilze-Rijen en de Afgedamde en Bergse Maas (Sovon, 2002).

Tot 1980 was de Canadese gans met enkele broedparen een relatief zeldzame verschijning in Noord-Brabant. Sindsdien is de populatie fors toegenomen. In 2002 broedden er ca. ca. 200 paar in Noord-Brabant (Lensink, 2002; Provincie Noord-Brabant, 2002).

Naar verwachting zal deze soort nog flink in aantal en verspreiding toenemen. Mede omdat de soort semikoloniaal broedt en niet strikt territoriaal is kunnen lokaal hoge dichtheden voorkomen.

Tijdens de voorjaarstelling van 2005 zijn er door wildbeheereenheden ruim 3.800 dieren waargenomen waarvan 706 broedparen. Het lijkt er dus op dat lokaal populaties aan het vormen zijn.

D2.1.4 Brandgans *Branta leucopsis*

Sinds 1984 worden jaarlijks en in toenemende mate broedgevallen van brandganzen in Nederland vastgesteld. Het gaat hier waarschijnlijk vooral om ontsnapte of losgelaten vogels uit watervogelcollecties en hun nakomelingen, in het Deltagebied in eerste instantie wellicht ook om aangeschoten wilde vogels en hun achterblijvende partners

In Noord-Brabant is de brandgans een tamelijk schaarse broedvogel, grote delen van de provincie zijn nog onbezet. Gebieden binnen Noord-Brabant met een redelijk aaneengesloten verspreiding zijn het rivierengebied en het Deltagebied (Volkerakmeer, Zoommeer en Markiezaatsmeer). Het Deltagebied is verreweg de belangrijkste regio waar brandganzen broeden. De soort vestigde zich hier vanaf 1988, voornamelijk op een eiland in het Markiezaatsmeer, met 3-12 paren in 1988. In 1998-2001 was dit aantal toegenomen tot ca. 160-255. In het Volkerakmeer broeden brandganzen vooral op enkele eilandjes op de Hellegatsplaten 1991-97 2-13 paren, in 1998-2000 resp. 56, 73 en meer dan 100) en op de Krib Midden-Hellegat (in 1994-1997 4-8 paren, in 1998-2000 resp. 10, 13 en 55) (Meininger, 2002). De laatste decennia is de soort sterk in aantal toegenomen.

Tijdens de voorjaarstelling van wildbeheereenheden zijn er in Noord-Brabant (met name het westelijke gedeelte) ruim 2.800 brandganzen geteld waaronder 15 broedparen.

D2.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

Wettelijke status

- * Alle beschermde inheemse diersoorten.
- * Kolgans, grauwe gans, brandgans: Schadelijke diersoorten zoals bedoeld in art. 65.1 van de wet (diersoort die in een deel van het land schade aanricht).
- * Canadese gans: Schadelijke diersoort zoals bedoeld in art. 65.1 van de wet (diersoort die in het hele land schade aanricht)¹.

Beleidskader Faunabeheer

Landelijk houdt het ingestelde beleidskader zich bezig met de vraag hoe het beheer van ganzen verder ingevuld dient te worden. Ten tijde van het schrijven van dit plan was hier nog geen definitieve invulling aan gegeven.

Wel is duidelijk dat Provincies en Faunabeheereenheden naar een oplossing moeten zoeken.

Provinciaal beleid

Er geldt een provinciale vrijstelling op basis van art. 65 voor grondgebruikers voor het opzettelijk verontrusten van kolgans, grauwe gans en brandgans in de gehele provincie. Ter voorkoming van schade aan gewassen worden ontheffingen verleend voor afschot.

Ten aanzien van de brandgans acht de provincie het onwenselijk dat zich een broedpopulatie vestigt.

Ten aanzien van kolganzen en grauwe ganzen verleent de provincie ontheffing ter voorkoming van schade.

D2.3 Schade aan belangen

D2.3.1 Mogelijke schade aan belangen

Bekend is dat overzomerende ganzen schade in de agrarische sector kunnen aanrichten aan diverse teelten (tabel D2.1) (Oord, 2002).

Tabel D2.1 Bekende schade door overzomerende ganzen (Oord, 2002).

Teelt	Schade	Periode
Granen	Vraatschade	1 mei tot 1 september
Aardappelen	pikschade, krabschade	gehele teeltperiode
Suikerbieten / voederbieten	pikschade Krabschade	gehele teeltperiode
Peulvruchten	vraatschade, vertrapping	gehele teeltperiode
Grasland	Vraatschade	1 mei tot 1 september
Graszaad en graszoden	vraatschade, bevuilding Vertrapping	1 mei tot 1 september
Riet en biezen	Vraatschade	

D2.3.1 Geregistreerde schade aan belangen in het verleden

Schade aan gewassen

In tabel D2.2 worden de totale schadebedragen per jaar in de periode 1999-2002 weergegeven.

¹ Besluit van 26 januari 2006, houdende wijziging van het Besluit beheer en schadebestrijding dieren in verband met de hernieuwde vaststelling van bijlagen 1 en 2 van het Besluit beheer en schadebestrijding dieren. De wijziging is op 1 april 2006 in werking getreden.

Tabel D2.2 *Getaxeerde gewassenschade overzomerende ganzen in Noord-Brabant in 1999-2002 (Bron: Faunafonds).*

Jaar	Getaxeerde schade (in €)
1999	227
2000	1.759
2001	9.166
2002	1.448

Schade wordt in veel gevallen veroorzaakt door gemengde groepen ganzen. In veel gevallen worden de schadecijfers niet meer opgesplitst en verdeeld. In een enkel geval wordt nog de ganzensoort apart vermeld. In tabel D2.3 en D2.4 zijn de schadegevallen per postcodegebied weergegeven voor respectievelijk grauwe ganzen en alle overzomerende ganzen. Er is schade veroorzaakt aan: gras, granen, bonen, vollegrondsgroenten en overige akkerbouwgewassen.

In 2005 is een duidelijke daling te zien in het aantal schademeldingen ten opzichte van 2004 (tabel D2.4.3) Niet duidelijk is wat de relatie is met de verleende ontheffingen in 2005. De evaluatie over 2005 zal hier meer inzicht in moeten geven.

Tabel D2.3 *Gewassenschade (in €) door overzomerende grauwe gans per postcodegebied in Noord-Brabant in 2003-2005 (Bron: Faunafonds).*

Postcodegebied	2003		2004		2005	
	Aantal meldingen	Getaxeerde schade	Aantal meldingen	Getaxeerde schade	Aantal meldingen	Getaxeerde schade
467	0		0		4	7.904
545					1	487

Tabel D2.4 *Gewassenschade (in €) door overzomerende ganzen per postcodegebied in Noord-Brabant in 2003-2005 (Bron: Faunafonds).*

Postcodegebied	2003		2004		2005	
	Aantal meldingen	Getaxeerde schade	Aantal meldingen	Getaxeerde schade	Aantal meldingen	Getaxeerde schade
425					1	833
426			2	7.905		
428					1	2.376
462					1	1.747
463					1	7.453
464			1	1.722		
465	1	409	6	4.974	1	1.622
466			2	2.552	2	1.111
467	3	3.459	7	6.346	2	1.939
472			1	3.382		
478			1	67		
479	3	528	4	872		
492			1	584		
513	1	50				
536			1	1.542	1	1.078
537			1	626		
539			1	575		
543			2	1.932		
Totaal	8	4.446	30	33.079	10	18.159

D2.3.3 Schade aan belangen in de toekomst

De beperkende factor voor de populatie ontwikkeling van overzomerende en broedende overzomerende ganzen is waarschijnlijk de beschikbare oppervlakte opgroeigebied voor de jongen. In de meeste gebieden is de draagkracht van het gebied nog niet bereikt, wat betekent dat de populatie overzomerende ganzen nog toe zal nemen en dat het aandeel niet-broedende dieren hierin stijgt. Bij een beschermingsregime zoals voorgestaan door de Flora- en faunawet zal in de toekomst schade door ganzen in de zomerperiode aan grasland, granen, maïs en vollegrondsgroenten, en suikerbieten naar verwachting toenemen.

D2.4 Preventieve en schadebeperkende maatregelen

D2.4.1 Mogelijke maatregelen

Verjaging van schadepercelen

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen zijn diverse akoestische en visuele middelen in te zetten om overwinterende ganzen te verjagen van schadegevoelige percelen. Daarnaast kunnen ook afschermdende of werende middelen worden ingezet. Het Handboek Faunaschade (Oord, 2002) geeft hiervan een overzicht (zie ook § 1.5.1). Indien deze middelen niet effectief blijken, kan (ondersteunend) afschot van schadeveroorzakende individuen plaatsvinden (op basis van ontheffing). Het gebruik van het geweer kan het verjagende effect van akoestische en visuele middelen versterken (brief RIN, nr. 88/70/sep/bs).

Kwantitatieve gegevens over de effectiviteit van verjagende middelen om schade te voorkomen en beperken zijn niet bekend. Over het algemeen wordt ervaren dat op den duur de effectiviteit afneemt, omdat gewenning optreedt. In het algemeen geldt dat hoe afwisselender en onvoorspelbaarder hoe hoger de effectiviteit (Oord, 2002). Verwacht wordt dat de effectiviteit van verjaging eveneens zal afhangen van de beschikbaarheid van alternatieve foerageergebieden van een gelijkwaardige kwaliteit.

Vanuit het oogpunt van effectiviteit van verjagende maatregelen is het aanwijzen van gedooggebieden waar ganzen naar toe verjaagd kunnen worden vanaf de schadegevoelige percelen wenselijk. Ebbinge *et al.* (2000) geven aan dat verjaagacties gecombineerd met het aanbieden van alternatieve foerageergebieden enige jaren voortgezet moet worden, aangezien ganzen moeten leren om van het gedooggebied gebruik te maken, waarbij door verjaagacties sturend wordt opgetreden. Voorwaarde is dat de gedooggebieden een voor ganzen aantrekkelijke voedselkwaliteit hebben.

Beperking van de populatie

Door Sovon is onderzocht wat de mogelijkheden zijn om het *probleem* van de overzomerende ganzen aan te pakken. Hierbij kwam Sovon tot de conclusie de enige effectieve manier van het aanpakken van het ganzenprobleem populatieontwikkeling van nieuwe populaties moet worden voorkomen.

Het schudden van eieren in combinatie met het doden van het moederdier geeft hierbij het meest optimale resultaat.

Gezien de monogame leefwijze van ganzen geeft het de voorkeur is deze gevallen beide ouderdieren weg te nemen.

Het terug dringen van bestaande populaties zou bijna onmogelijk zijn.

Het is in deze gevallen noodzakelijk dat gebiedsgerichte aanpak mogelijk is.

Populatiebeheer

Reductie van de populatie kan bewerkstelligd worden door:

1. Reductie van de legselgrootte (eieren schudden).
2. Afschieten/vangen voor het broedseizoen: Het schieten van adulte dieren voor het broedseizoen.
3. Ganzen vangen gedurende de vleugelrui.
4. Toestaan van het gebruik van lokkers tijdens het afrijpen van gewassen om grotere aantallen ganzen weg te nemen uit de populatie.

D2.4.2 Maatregelen in het verleden

Jachtwet

Onder de Jachtwet waren kolganzen, grauwe ganzen, brandganzen en Canadese ganzen tot 1999 bejaagbaar in de periode van 1 september tot en met 31 januari daaraanvolgend. Voor afschot buiten deze periode was een vergunning noodzakelijk. Na 1999 was jaarrond een vergunning nodig voor afschot. In de periode 1999 tot de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet zijn vergunningen aangevraagd voor overwinterende ganzen, met name grauwe ganzen. Een deel van de aanvragen is gehonoreerd.

Flora- en faunawet

In de periode 2002-2004 zijn er 27 ontheffingsaanvragen ingediend voor kolgans, waarvan er 5 zijn verleend, 14 zijn

geweigerd en 8 zijn ingetrokken of niet in behandeling zijn genomen (Bron: Beleidsnota Provincie Noord-Brabant en gegevens Faunabeheereenheid).

In de periode 2002-2004 zijn er 75 ontheffingsaanvragen ingediend voor grauwe gans, waarvan er 29 zijn verleend (alleen voor zomerperiode), 29 zijn geweigerd en 17 zijn ingetrokken of niet in behandeling zijn genomen (Bron: Beleidsnota Provincie Noord-Brabant en gegevens Faunabeheereenheid).

Voor Canadese gans zijn er in de periode 2002-2004 18 ontheffingsaanvragen ingediend, waarvan er 7 zijn verleend, 9 zijn geweigerd en 2 zijn ingetrokken of niet in behandeling zijn genomen (Bron: Beleidsnota Provincie Noord-Brabant en gegevens Faunabeheereenheid).

Voor brandgans zijn er in de periode 2002-2004 geen ontheffingsaanvragen ingediend.

In 2005 zijn door de Faunabeheereenheid 54 ontheffingsaanvragen ontvangen voor het verjagen en doden van overzomerende ganzen. Van deze 54 zijn er 44 door de Faunabeheereenheid doorgeschreven middels een machtiging omdat voor deze gevallen een ontheffing op voorhand aanwezig was. 10 aanvragen zijn doorgestuurd naar de provincie. Van deze 10 aanvragen zijn aanvullend 5 aanvragen verleende en 5 afgewezen.

D2.5 Conclusies ten aanzien van populatie, schade en beheer

Samenvatting

- Voor de toekomst is een verdere uitbreiding van het aantal overzomerende ganzen aannemelijk.
- Overzomerende ganzen hebben in het verleden schade veroorzaakt aan gewassen (diverse teelten).
- Alle vier de in dit hoofdstuk beschreven ganzensoorten nemen toe in Noord-Brabant.
- De verwachting is dat overzomerende ganzen in de toekomst in toenemende mate schade aan gewassen zullen veroorzaken.

Conclusie

- Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen kunnen afschermende/werende/verjagende middelen worden ingezet.
- Om verdere uitbreiding van het overzomerende ganzenprobleem te beperken dient gekeken te worden naar alle aanwezige overzomeraars.
- Ontheffing: Aanvullend is het noodzakelijk dat effectieve ontheffing wordt afgegeven voor het verjagen op perceelsniveau.
- In gebieden waar sprake is van regelmatig terugkerende schade is het noodzakelijk dat de populatie kan worden aangepakt om verdere toename te voorkomen en schade te beperken.
- In die gebieden waar een reëel risico aanwezig is van het veroorzaken van schade door overzomerende ganzen

Advies

- Monitoring: met als doel een vollediger beeld te krijgen van de omvang en ontwikkeling van de populaties en de aard, ontwikkeling en omvang van veroorzaakte schade.
- Onderzoek: recentelijk onderzoek is uitgevoerd door SOVON.
- Het is noodzakelijk dat provinciaal al dan niet met aangrenzende Faunabeheereenheden de populatie op gecoördineerde wijze het beheer van de ganzenpopulatie wordt opgepakt.

D2.6 Literatuur

Ebbing, 2003. Advies aan Faunafonds inzake heropening jacht op kolgans, grauwe gans en smient. Alterra, Wageningen.

Oord, J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.

Lensink, R., 2002. Grote Canadese gans *Branta canadensis*. In: Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden: 106-107.

Meininger, P.L., 2002. Brandgans *Branta leucopsis*. In: Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden: 106-107.